

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

педагогічний факультет

кафедра музичного мистецтва

Дипломна робота

магістра

з теми: **«РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ»**

Виконав студент II курсу
ММб1-М20 групи
Спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Притуляк Матеуш Русланович

Керівник:

Аліксійчук О.С.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного мистецтва

Рецензент:

Борисова Т.В., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри музичного мистецтва

Кам'янець-Подільський

2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ	8
1.1. Сутність та зміст поняття «емоційна сприйнятливість».....	8
1.2. Особливості пластичного інтонування як одного з видів музичної діяльності молодших школярів на уроках музичного мистецтва.....	18
1.3. Пластичне інтонування як засіб розвитку емоційної сприйнятливості учнів молодшого шкільного віку.....	24
Висновки до першого розділу	37
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СПРИЙНЯТЛИВОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ЗАСОБАМИ ПЛАСТИЧНОГО ІНТОНУВАННЯ	39
2.1. Діагностика рівнів емоційної сприйнятливості учнів молодшого шкільного віку.....	39
2.2. Методи та умови розвитку емоційної сприйнятливості молодших школярів засобами пластичного інтонування.....	49
2.3. Зміст та результати дослідно-експериментальної діяльності з розвитку емоційної сприйнятливості молодших школярів засобами пластичного інтонування на уроках музичного мистецтва.....	61
Висновки до другого розділу	75
ВИСНОВКИ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	81
ДОДАТКИ	89

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема розвитку емоційної сприйнятливості в інтелектуальному та духовному становленні підростаючого покоління є першочергово важливою. Емоції та почуття людини є важливою сферою, яка є невід'ємною частиною розвитку людини. Увага науковців до емоційної сфери особистості пов'язана з тим, що рівень розвитку емоційної сприйнятливості впливає на формування світогляду підростаючого покоління та сприйняття школярами навколишньої дійсності.

Сучасні дослідження, присвячені проблемам загальної музичної освіти та виховання, констатують той факт, що все частіше виникають протиріччя між декларованою спрямованістю музичної освіти на виховання духовної культури особистості з одного боку та реальною її реалізацією у закладах загальної середньої освіти – з іншого. На сьогоднішній день у педагога лише одна година на тиждень і вибіркові позаурочні заняття для здійснення даного глобального завдання. Окреслена проблема формування емоційної сприйнятливості молодших школярів є важливою складовою процесу цілісного розвитку особистості молодшого школяра засобами музичного мистецтва. У таких умовах лише продумана методична стратегія та спланована організація процесу спілкування школярів з мистецтвом дасть їм можливість відкрити у собі потенціал власного духовного розвитку.

Значущість нашої теми підтверджується у «Концепції Нової української школи», у якій наголошено, що особистісні результати опанування освітньої програми у закладі загальної середньої освіти повинні обов'язково включати наступні складові: формування естетичних цінностей та потреб, розвиток естетичних та етичних почуттів, доброзичливості, емоційної сприйнятливості, емоційно-моральної чуйності, співпереживання почуттям інших людей [39].

Молодший шкільний вік визнано найбільш сенситивним для розвитку емоційної сприйнятливості у сукупності з іншими особистісними механізмами.

Адже саме на даному етапі розвитку дитини її психологічні особливості та емоційна сфера починають активно формуватися.

Освітній процес, заснований на активному практичному оволодінні навчальним матеріалом є, найбільш результативним. Одним із ефективних методів, які застосовуються на уроці музичного мистецтва, є метод «пластичного інтонування». Даний метод спрямований на опанування способів «активного сприймання» музики.

У процесі пластичного інтонування у молодших школярів розвиваються такі якості особистості як: асоціативне мислення, інтуїція, цілісне усвідомлення музичного матеріалу, стійкість уваги, музично-слухова спостережливість, здатність до музичного узагальнення тощо. Отже, пластичне інтонування сприяє розвитку ціннісно-сислового сприйняття музичного мистецтва на основі розвитку емоційної сприйнятливості.

Питання теорії емоційного сприйняття музичного мистецтва висвітлювались у працях Л. Виготського, Н. Ветлугіної, Т. Вендрової, Б. Теплова; теоретичну основу потенціалу можливостей пластичного інтонування в загальному музичному розвитку молодших школярів було закладено Т. Вендровою, В. Граковою, Л. Єсіною, В. Коен, М. Масол, А. Совгатовою, В. Черкасовим; роль пластичного інтонування в сучасних програмах музичного мистецтва для закладів загальної середньої освіти обгрунтовували Л. Арістова, А. Заруба, О. Калініченко, Л. Кондратова, Л. Масол, О. Савченко, О. Сергієнко, Р. Шиян та інші науковці. Проблемам формування особистості відповідно до вікового розвитку молодших школярів присвятила свої дослідження С. Гагіна; концептуальні ідеї загальної музичної освіти школярів розглядали вчені: О. Апраксіна, Е. Абдуллін, О. Ніколаєва, М. Осеннева, Г. Падалка, О. Рудницька. Вищевказані науковці відзначали особливу ефективність впровадження пластичного інтонування в урок музичного мистецтва, а також вказували на важливість формування емоційної сприйнятливості у молодших школярів як важливої складової розвитку загальної музикальності особистості.

Проаналізувавши взаємозв'язок музики та руху як основи пластичного

інтонування, ми з'ясували, що пластичне інтонування відрізняється від звичайних рухів своєю виразністю і можливістю передавати окремі засоби музичної виразності; є основою музики та руху, адже за допомогою впровадження рухів допомагає активізувати у молодших школярів слухацьку увагу, сформувати навички сприймання музики та розвинути загальну музикальність.

Проведений аналіз сучасних навчальних шкільних програм «Музичного мистецтва» дозволив з'ясувати, що основним ціннісним орієнтиром для пластичного інтонування є формування емоційної сприйнятливості та інтонаційно-слухового досвіду школярів як сфери невербального спілкування, значущого для подальшого формування уяви, здатності до співпереживання, спрямованої на інтенсифікацію музичного мислення і творчий прояв дитини у всіх формах спілкування з музичним мистецтвом.

Дана проблема залишається актуальною і вимагає дослідження та експериментальної апробації методів, прийомів, засобів, завдяки яким можна досягти повноцінного гармонічного фізичного та духовного розвитку підростаючого покоління, підвищити мотивацію молодших школярів до навчально-пізнавальної діяльності на уроці музичного мистецтва, розвинути їхній творчий потенціал.

Однак в сучасній практиці загальної музичної освіти школярів існує суперечність між ефективністю застосування пластичного інтонування для музичного розвитку школярів і недостатнім ступенем його методичної розробленості для практичного впровадження в освітній процес.

Отже, важливість дослідження та подолання визначених суперечностей, окресленої проблематики, її значущість сприяли вибору теми дипломної роботи: **«Розвиток емоційної сприйнятливості молодших школярів засобами пластичного інтонування».**

Об'єкт дослідження – процес розвитку емоційної сприйнятливості учнів молодшого шкільного віку.

Предмет дослідження – методи і умови розвитку емоційної

сприйнятливості учнів початкової школи засобами пластичного інтонування уроках «Музичного мистецтва».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та перевірити в експериментально-дослідній діяльності розвиток емоційної сприйнятливості молодших школярів, використовуючи метод пластичного інтонування.

Завдання:

- висвітлити сутність поняття «емоційна сприйнятливість»;
- розглянути та охарактеризувати «пластичне інтонування» як один із видів музичної діяльності школярів;
- розробити діагностику впливу пластичного інтонування на процес розвитку емоційної сприйнятливості молодших школярів і перевірити її на практиці;
- провести дослідну роботу щодо розвитку емоційної сприйнятливості молодших школярів за допомогою пластичного інтонування;
- провести експериментальну апробацію результативності методичних шляхів використання пластичного інтонування для реалізації мети та завдань даного дослідження;
- узагальнити отримані результати на основі аналізу дослідної роботи.

Методи дослідження:

а) теоретичного рівня: вивчення літератури, аналіз, порівняння, узагальнення даних дослідно-експериментальної роботи;

б) емпіричного рівня: педагогічне спостереження, дослідна робота, комплекс творчих завдань, бесіда, педагогічний експеримент, методи статистичної обробки даних.

Практичне значення: подана у дипломній роботі методка та методичні рекомендації щодо формування емоційної сприйнятливості молодших школярів засобами пластичного інтонування не вимагає спеціального обладнання для його впровадження. Елементи представленої дослідно-експериментальної програми можуть бути застосовані в організаційно-методичному процесі закладів загальної середньої освіти на уроках «Мистецтва» 1-4 кл. Дані

матеріали, вміщують методичні заготовки для уроків музичного мистецтва, які сприятимуть розвитку емоційної сприйнятливості креативності, творчості в молодших школярів.

Експериментальна база дослідження: науково-дослідна робота проводилась на базі Кам'янець-Подільської НВК № 13 І-ІІІ ст. До експериментальної діяльності було залучено 22 учня початкової школи.

Апробація результатів дипломної роботи відбувалась упродовж періоду науково-дослідної діяльності. На науково-практичних конференціях та семінарах було висвітлено основні положення дипломної роботи. А саме:

– IV Всеукраїнська науково-практична конференція: «Роль і місце мистецької педагогіки у формуванні сучасної особистості» доповідь «Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках мистецтва засобами пластичного інтонування» (11-12 березня 2021 року, м. Кам'янець-Подільський);

– «Наукова конференція студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2019-2020 навчальному році» доповідь «Пластичне інтонування як засіб активізації молодших школярів на уроках мистецтва» (23-24 вересня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський).

За результатами дипломної роботи було опубліковано статтю: «Пластичне інтонування як засіб активізації молодших школярів на уроках мистецтва» у збірнику наукових праць студентів і магістрантів мистецьких спеціальностей педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Вип. XIV. Кам'янець-Подільський ТОВ «Друк-Сервіс», 2021р. С. 82-84.

Структура і об'єм дипломної роботи магістранта: робота складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків.

Основний текст – 80 сторінок.

Загальний текст – 92 сторінки.

ВИСНОВКИ

Розглянувши погляди вчених щодо визначення сутності поняття «емоційна сприйнятливості музики», ми дійшли до наступного висновку, що «емоційна сприйнятливості» – це здатність особистості до відповідного переживання музичного змісту, настрою, характеру твору, та ціннісно-смыслового усвідомлення (рефлексії) своїх емоцій, асоціацій та мислеобразів у процесі сприйняття та виконання творів музичного мистецтва.

Формування емоційної сприйнятливості у дітей молодшого шкільного віку пов'язане з активізацією процесів зіставлення звучання музичних інтонацій на основі дієво-практичного співпереживання змісту музики.

У період молодшого шкільного віку учень зберігає багато дитячих рис: легковажність, безпосередність, бажання гратись. Але у дітей з'являється інша логіка мислення. Навчання для них стає значущою провідною діяльністю. У школі учні здобувають не лише нові знання та вміння, а й певний соціальний статус. Змінюються інтереси, цінності дитини, весь уклад її життя.

Зазначені особливості діяльності учнів і педагога на шкільних уроках музичного мистецтва відіграють важливу роль у виборі методів і прийомів застосування пластичного інтонування.

На основі вивчення робіт сучасних авторів, що займаються розробкою пластичного інтонування як одного з видів навчальної музичної діяльності школярів, ми зробили наступні висновки:

1. Музика і рух для дітей молодшого шкільного віку є найбільш доступним ресурсом для передачі людських почуттів та емоцій, оскільки можуть активно впливати на емоційну сферу. Єдність музики та руху – перший крок до розуміння мистецтва.

2. Жест, рух, пластика мають особливу властивість передавати емоційний стан слухача.

3. Пластичне інтонування – є одним із способів, однією з можливостей «проживання» образів, коли будь-який жест, рух стають формою

емоційного вираження змісту музичного твору.

4. Пластичне інтонування – є ефективним методом навчально-музичної діяльності школярів.

Проведений аналіз дозволив нам з'ясувати, що роль пластичного інтонування в шкільній програмі «Мистецтво» досить значна. Ми визначили, що основним ціннісним орієнтиром для пластичного інтонування в даній програмі є формування інтонаційно-слухового досвіду школярів як сфери невербального спілкування, значущого для виховання уяви та інтуїції, емоційного сприйняття, здатності до співпереживання, спрямованого на інтенсифікацію музичного мислення і творчий прояв дитини у всіх формах спілкування з музикою.

Було проведено констатувальний експеримент, мета якого — у процесі діагностики виявити початковий рівень емоційної сприйнятливості у молодших школярів застосовуючи метод пластичного інтонування у процесі виконання комплексу творчих завдань.

Діагностична процедура здійснювалася в умовах спостереження за природним процесом музичної навчальної діяльності учнів за допомогою використання *методу бесіди та комплексу творчих завдань*.

Було визначено **структурні компоненти розвитку емоційної сприйнятливості у молодших школярів**: *емоційний відгук на твори музичного мистецтва; усвідомлене втілення емоційних переживань у рухах; реалізація емоційного відгуку у власному творчому продукті*.

Для проведення констатувального експерименту відповідно до структурних компонентів було розроблено *критерії (дієво-практичний, емоційно-усвідомлений, самостійно-творчий)* а також *рівні та показники* емоційної сприйнятливості. Кожен критерій оцінювався за трьома рівнями – високим, середнім та низьким.

Проведений діагностичний зріз засвідчив доцільність використання пластичного інтонування для підвищення рівня емоційної сприйнятливості молодших школярів. Аналіз кількісних даних початкової діагностики показав, що ступінь активності, залучення учнів у рухові реакції на музику, на початковому етапі експерименту був не вище середнього рівня. Якісний аналіз засвідчив, що деякі

учні залишилися байдужими і не виявили бажання виконувати завдання. Ряд учнів сприймав завдання як гру.

На підставі отриманих результатів було виділено педагогічні умови та розроблено методичку для розвитку емоційної сприйнятливості за допомогою пластичного інтонування на наступний період роботи (формувальний експеримент).

Отримані дані дозволяють зробити висновок про те, що запроваджена а та апробована експериментальна програма по використанню пластичного інтонування виявилася успішною і сприяла підвищенню емоційної сприйнятливості молодших школярів. В учнів спостерігався значний приріст за всіма визначеними критеріями. Діти стали більш усвідомлено та емоційно відгукуватись на музику, завзятіше виконувати завдання. Їх рухи стали виразнішими і близькими домузичного образу твору.

Можна зробити висновок, що завдання, поставлені в роботі, виконані, а мета – досягнута. Робота не вичерпує всіх аспектів окресленої проблематики. Подальші перспективи представленої проблеми ми вбачаємо у розробці і впровадженні в практику шкільних уроків музичного мистецтва систематичного використання пластичного інтонування як одного з дієвих способів досягнення мети загальної музичної освіти – формування основ музичної культури особистості як частини її загальної духовної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абдуллин Э. Б., Николаева Е. В. Теория музыкального образования: учебник для студ. высш. пед. учеб. заведений. Москва: Академия, 2004. 336 с.
2. Анисимов В. П. Диагностика музыкальных способностей детей. Москва: Владос, 2004. 190 с.
3. Апраксина О. А. Хрестоматия по методике музыкального воспитания. Москва: Просвещение, 1987. 207 с.
4. Батищев Г. С. Введение в диалектику творчества. Москва: Юрайт, 1997. 385 с.
5. Батюк Н. О. Формування художньо-образного мислення молодших школярів на уроках музики. Київ, 2003. 270 с.
6. Бережна Л. Проектна культура як основний спосіб реалізації інноваційної педагогічної діяльності. Теорія та методика управління освітою. 2010. № URL: <https://tme.umo.edu.ua/>
7. Білова Н. К. Педагогічне проектування процесу навчання майбутніх учителів музичного мистецтва. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. 2015. № 1. С. 78-84. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp_2015_1_19
8. Бодалев, А. А. Психология общения. Москва: Институт практической психологии, 1996. 256 с.
9. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении. Москва: Филинь, 1996. 472 с.
10. Булычева Н.А. Проект «Пластическое интонирование в условиях современного урока. URL: [https:// 2013/07/22/plasticheskoe-intonirovanie-v-usloviyakh-sovremennogo-uroka](https://2013/07/22/plasticheskoe-intonirovanie-v-usloviyakh-sovremennogo-uroka)
11. Вендрова Т. А. Пластическое интонирование музыки в методике Вероники Коэн. Искусство в школе. 1997. № 1. С. 61-64.
12. Ветлугина Н.А. Возраст и музыкальная восприимчивость / Восприятие музыки: Сб. статей. Сост. В.Н. Максимов. Москва, 1980. 219 с.
13. Вербовская, В. С. От эмоциональной отзывчивости на музыку к

эмоциональной отзывчивости на человека. Журнал Вестник ТГПУ 2017. № 189. С. 129-133.

14. Волохина Л. В. Театр песни как средство музыкально-эстетического развития детей 5-7 лет // Музыкальное образование детей и юношества: проблемы и поиски: Материалы третьей научно-практической конференции студентов и молодых ученых музыкально-педагогического факультета УрГПУ. Екатеринбург, 25-26 марта 2004 г. /Урал. гос. пед. ун-т; отв. ред. К.П.Матвеева. Екатеринбург, 2004. С. 29-31.

15. Выготский Л.С. Психология искусств. Москва: Эксмо-Пресс, 2000. 296 с.

16. Гагина С. В. Музыкально-психологические характеристики учащихся младшего школьного возраста URL: <https://infourok.ru/muzikalnopsihologicheskie-harakteristiki-uchaschihsya-mladshego-shkolnogo-vozrasta-1751822.htm>

17. Глухих Л. Г. Полихудожественный подход при освоении искусства и арт-терапевтическая функция музыкального образования // Музыкальное и художественное образование детей и юношества : проблемы и поиски : материалы шестой всероссийской научно-практической конференции аспирантов, соискателей, магистрантов и студентов, Екатеринбург, 25-26 апреля 2013 г. Том 1: Музыкальное образование / Урал. гос. пед. ун-т ; отв. ред. К. П. Матвеева. Екатеринбург, 2013. С. 33-38.

18. Гончаренко С. У. Інтеграція наукових знань і проблема змісту освіти. Постметодика. 1994. № 6. С. 3-8.

19. Гракова В. В. Пластическое интонирование на уроках музыки: теория и практика. URL: <https://elib.bspu.by>

20. Груздова И. В. Эмоциональная отзывчивость на музыку у детей дошкольного возраста. Журнал Педагогика искусства, 2011. №2. С. 3-13.

21. Давыдов В.В. Воспитание личности // Вопросы психологии. 2003. № 4. С.37-39.

22. Державний стандарт початкової загальної освіти. Офіційний вісник України. 2011. № 33. С. 1378.
23. Дорошенко Т. Ігри у навчанні музики. Початкова школа. 1996. № 9. С. 38-41.
24. Дубровіна І. В. Проблемно-моделюючі ігри в музичному навчанні молодших школярів. Мистецтво та освіта. №1 (83), 2017. С. 16.
25. Дубровіна І. В. Професійні функції вчителів музичного мистецтва в контексті самоосвіти // Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ: Вид-во НПУ ім.М. П. Драгоманова, 2013. Вип. 113. С. 58-68.
26. Есина Л. В. Пластическое интонирование музыкального образа как способ развития детского воображения URL:
<https://docviewer.yandex.ruhttps://refdb.ru/look/1181382.html>
27. Заруба А. В., Красильникова М. С., Методика преподавания музыкального искусства». URL: <https://refdb.ru/look/1181382.html>
28. Зубрицкая О.Н. Развитие эмоциональной отзывчивости детей младшегошкольного возраста на занятиях хора. URL: <https://otzyvchivosti-dietiei-mladshiego-shkol-nogo-vozrasta-na-zaniatiiakh-khora-mietodichieskaia-razrabotka>
29. Зязюн І. А. Освітня парадигма – тип культурно-історичного мислення і творчої дії суб'єктів освіти // Педагогіка і психологія професійної освіти : результати досліджень і перспективи : зб. наук. праць / за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. Київ: ІПОіОД, 2003. С. 15-29.
30. Иванов И. И. Развитие творческой личности ребенка на уроке музыки. URL: <https://roman.by/r-50639.htm>
31. Кабалевский Д.Б. Как рассказывать детям о музыке? М.: Просвещение, 1989. 191 с.
32. Кабкова Е. П. Художественное обобщение на занятиях искусством в

школе: монографія. Москва: ИХО РАО, 2004. 261 с.

33. Княжева М.А. Развитие эмоционального мира детей. Ярославль, 1996. 32с.
34. Кодлюк Я. Формування у молодших школярів загальнопізнавальних умінь. Початкова школа. 1996. №1. С. 40–43.
35. Комарова Е. Ю. Реализация полихудожественного подхода в процессе демонстрации обучающимися детской школы искусств результатов творческой деятельности. г. Екатеринбург, 2010. 134 с.
36. Коваленко С. М. Активізація пізнавальної та креативної діяльності учнів. URL: [https:// 4gd-pzo.lvivedu.com/uk/article/aktivizatsiya-piznavalnoyi-ta-kreativnoyi-diyalnos-3.html](https://4gd-pzo.lvivedu.com/uk/article/aktivizatsiya-piznavalnoyi-ta-kreativnoyi-diyalnos-3.html)
37. Ковалёв, А. Г. Психология личности. Москва: Просвещение, 1965. 273 с.
38. Кондратова Л. Г. Підготовка вчителя до організації проектної діяльності учнів основної школи в позаурочній роботі . Київ, 2008. 221 с.
39. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> □ □Дата звернення 14 жовтня 2020□.
40. Коэн В. Метод «музыкальных зеркал» // Искусство в школе. 1999. № 4. С.14-16; № 5, с. 10-14.
41. Кошмина И. В. Межпредметные связи в начальной школе. Москва: ВЛАДОС, 2001. 142 с.
42. Красильников И. М. Музыкальное творчество как предмет педагогики // Музыка в школе. Просвещение, 2001 (№ 1). С. 18-27.
43. Кривенко Е. А. Особливості використання пластичних етюдів на уроках музики. Київ, 2001. 162 с.
44. Куненко Л. О. Підвищення рівня музичної освіти молодших школярів за допомогою формування у них тематичного понятійного апарату на уроках музики/ Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. праць. Київ: НПУ, 2002.

Вип. 3. С. 111-115.

45. Курносова, С. А. Модель воспитания эмоциональной отзывчивости у младших школьников. Журнал Вестник МГОУ, 2011. №2. С. 29-34.

46. Леонтьев А. Деятельность. Сознание. Личность URL: <https://web.archive.org/web/20010425193942/http://www.psy.msu.ru/science/public/leon-tev/index.html>

47. Лобач О. Музично-дидактичні ігри в школі : метод. рекомендації. Полтава : Видавництво Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, 2004. 70 с.

48. Лыжина Ю. Л. Процесс создания художественной среды общеобразовательной школы как объект управления (Теоретико-методологический аспект) // Музыкальное и художественное образование детей и юношества : проблемы и поиски : материалы шестой всерос. науч.- практ. конф. аспирантов, соискателей, магистрантов и студентов, Екатеринбург, 25-26 апреля 2013 г. Том 2: Художественное образование, музыкально-компьютерные технологии и менеджмент / Урал. гос. пед. ун-т. Екатеринбург, 2013. 119 с.]

49. Мардахаев Л. В. Социальная педагогика. Основы курса : Учебник. Москва: Юрайт, 2014. 376 с.

50. Малютіна Т.В. Методичні нароби «Групові форми роботи у початкових класах». URL: <https://klasnaocinka.com.ua/ru/article/metodichni-narobki-grupoviformi-roboti-u-pochatko.html>

51. Мартынова Л. Н. Формирование эмоциональной отзывчивости на музыкальные произведения у 5-7 летних воспитанников детских домов. Елец, 2008. 235с.

52. Масол Л. М. Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво та освіта. 2004. № 1.С. 2–5.

53. Методи діагностики пізнавальної активності молодшого школяра. URL: <https://www.google.com.ua/search?>

54. Мистецтво. Навчальні програми для 1-4-класів. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>

55. Новий Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: https://mon.gov.ua/content/Новини/2017/08/21/novij_derzhavnij-standart-pochatkovoyi-zagalnoyi-osviti.pdf

56. Новська О. Р. Методика самопроекування фахового розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва . *Наука і освіта*. 2016. № 10. С. 52-58. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/NiO_2016_10_11.

57. Олексюк О. М. Музична педагогіка : Навчальний посібник. Київ: КНУКіМ, 2006. 188 с.

58. Осеннева М. С. Теория и методика музыкального образования, 2-е изд. Москва : Академия, 2003. 272 с.

59. Падалка Г. М. Пріоритетні напрямки розвитку сучасної мистецької освіти// Теорія і методика мистецької освіти : зб. наук. пр. / редкол. О. П. Щолокова та ін. Київ: НПУ імені М. Драгоманова, 2004. Вип. 1 (6). С. 15-20.

60. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ, Видавництво А. С. К., 2003, 45с.

61. Пометун О.М. Компетентнісний підхід – найважливіший орієнтир розвитку сучасної освіти. Рідна школа. 2005. №9. С. 60-65.

62. Радынова, О. П. Музыкальное развитие детей : В 2 ч. Москва: Гуманит. Изд. Центр ВЛАДОС, 1997. 267 с.

63. Савенкова Л. Г. Технологии интегрированного полихудожественногообучения. Педагогика искусства: электронный журнал. 2011. №3. URL: <https://www.art-education.ru/electronic-journal/tehnologii-integririvannogo-polihudozhestvennogo-obucheniya>

64. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти : підруч. для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Грамота, 2012. 504 с.

65. Сергеева Г. П. Практикум по методике музыкального воспитания в начальной школе. Москва: Академия, 2000.128 с.

66. Совгатова А. Р. Пластическое интонирование как средство осознания младшими школьниками содержания музыки URL: <https://r.bookap.info/work/268724/Plasticheskoe-intonirovanie-kak-sredstvo>
67. Тагильцева Н. Г. Полихудожественный подход в развитии стратегии полихудожественного образования. Педагогическое образование. 2012. № 12. С. 91-94.
68. Тагильцева Н.Г. Инновационные технологии творческого развития учащихся школ с углубленным изучением предметов художественно-эстетического цикла // Музыкальное и художественное образование детей и юношества : теория и практика : межвузовский сборник научных трудов / Урал. гос. пед. ун-т ; отв. ред. К. П. Матвеева. Екатеринбург, 2011. С. 111- 117.
69. Тагильцева Н. Г. Фрагменты монографии проблема ознакомления дошкольников с классическими произведениями разных видов искусства // Психолого-педагогические аспекты музыкального и художественного образования детей и юношества: коллективная монография / урал. гос. пед. ун-т ; отв. ред. К. П. Матвеева. Екатеринбург, 2007. С. 3-22.
70. Теплов Б. М. Психология музыкальных способностей / Избр. труды: в 2-х т. М. : Педагогика, 1985. Т. 1. С. 42–222.
71. Теплов, Б. М. Избранные труды. В. 2т. Москва: Педагогика, 1985. – Т. I. – 328с. ; Т. II. 360с.
72. Торшилова Е. М., Морозова Т. В. Развитие эстетических способностей детей 3–7 лет. Екатеринбург: Деловая книга, 2001. 142 с.
73. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Досвід педагогічної антропології. Вибрані педагогічні твори: У 2т. пер. з рос. Київ: Рад. Школа, Т. 1., 1983. С. 192-471.
74. Федорець М. О. Урок музичного мистецтва в сучасній школі : проектування, реалізація, аналізування. Мистецтво в школі. 2016. № 4. С. 2-6.
75. Форми навчання в школі / За ред. Ю. І. Мальованого. Київ: Освіта, 1992. 160 с.

76. Формування базових компетентностей учнів загальноосвітньої школи в системі інтегративної мистецької освіти : Метод. посібник для вчителя/ Л. Масол, Н. Миропольська, В. Рагозіна та ін.; за наук. ред. Л. Масол. Київ : Пед. думка, 2010. 232 с.
77. Фурсова Г. Музыкальный театр в начальной школе // Искусство в школе. 1997. № 4. С. 132-134.
78. Черкасов В. Теорія і методика музичної освіти: навч. посібник. Київ; ВЦ "Академія", 2016. 240 с.
79. Черниш В.В. Організація та проведення рольових ігор на уроках іноземної мови, Іноземні мови. №4. 2010, С.7.
80. Шацкая В. Н. и др. Учебное пособие по пению. М., 1949. 83 с.
81. Шацкая В. Н. Музыка в школе. М., 1950. 124 с.
82. Шевчук М. О. Управління процесом формування професійної компетентності майбутніх вчителів музики засобами педагогічного проектування. Київ : Вид. «Науковий світ», 2015. 24 с.
83. Шуть М. М., 2012. Музичні ігри як інноваційна технологія навчання молодших школярів творчості. URL: [https:// pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2012/27/82.pdf](https://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2012/27/82.pdf)
84. Щукин А. Н., 2007. *Лингводидактический энциклопедический словарь* : более 2000 единиц. Москва: Астрель: АСТ: Хранитель, 746 с.
85. Юсов Б. П. Стратегия взаимодействия искусств в воспитании школьников // Взаимодействие искусств: методология, теория, гуманитарное образование. Астрахань, 1997. 295 с.
86. Юсов Б. П. Современная концепция образовательной области «Искусство» в школе // Виды искусства и их взаимодействие. Москва, 2001. 78 с.
87. Ямилова Е. Х. Межпредметные связи на школьном уроке музыки // Музыкальное и художественное образование детей и юношества: проблемы поиска. Екатеринбург, 2008. С. 295-299.

88. Якобсон П. М. Чувства, развитие и воспитание. Москва: Просвещение, 1966. 198 с.